چارلز داروین

ڕەچەڵەکی چەشن

وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە:

نوری کەریم

16401

Preview sample - page 1 of 10 - Soran University Academic Digital Library

ناوی کتێب: ڕەچەڵەکی چەشن
ناوی نووسەر: چارلز داروین
وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: نوری کەریم
بابەت: زانستی
نۆبەتی چاپ: یەکەم ٢٠١٨
چاپخانە: ئەندێشە
تیراژ: (١٠٠٠) دانە
نرخ: (١٠٠٠٠) دینار
ژمارەی سپاردن: لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان
ژمارە (١٣٣١)ی ساڵی (٢٠١٨)ی پێ دراوە.

مافی ئەم کتێبە پارێزراوە©
بەبێ ڕەزامەندیی ئەندێشە، هیچ لایەنێک ڕێگەپێدراو نییە بۆ لەبەرگرتنەوەی ئەم کتێبە، جا گەر بە شێوەی ئەلکترۆنی، کاغەزی، وێنەیی، دەنگی، یان هەر شێوازێکی تری لەبەرگرتنەوە بێت.

Preview sample - page 2 of 10 - Soran University Academic Digital Library

چارلز داروین (۱۸۰۹-۱۸۸۲)

Preview sample - page 3 of 10 - Soran University Academic Digital Library

ناوەڕۆک

پێشەکی

.....٣٥.....

بەشی یەکەم

گۆڕان لەڕێگای وەبارهێنانەوە

هۆکاری گۆڕاوێتی - کاریگەریی عادەت - نیوپەیوەندیی بەتەمەنبوون - بۆماوەیی - تایبەتمەندیی جۆری وەبارهێنراو - سەختی جیاکردنەوەی نیوان جۆر و چەشن - ڕەچەڵەکی جۆری وەبارهێنراو لە یەک چەشن یان زیتر - کۆتری وەبارهێنراو، جیاوازی و ڕەچەڵەکیان - پیادەبوونی لەمێژینەی ڕیسای هەڵبژاردن و کاریگەری - هەڵبژاردنی ڕەوالکارانە و ناڕاگایانە - ڕچەڵەکی نەزانراوی بەرهەمە وەبارهێنراوەکانمان - هەلومەرجی لەبار بۆ توانایی مرۆڤ بۆ هەڵبژاردن.

.....٤٥.....

بەشی دووەم

گۆڕان لەڕێگای سرووشتەوە

گۆڕاوێتی - جیاوازیی تاکی - چەشنی گوماناوی - چەشنی ناسایی زۆر بەربڵاو، زۆرترین

Preview sample - page 4 of 10 - Soran University Academic Digital Library

گوران بەخۆیانەوە دەبینن - لە هەر ولاتێکدا، چەشنی جینەسی گەورەتر زیتر دەگۆڕێن وەک لە چەشنی جینەسی بچووکتر - هەندێک لە چەشنی جینەسە گەورەترەکان، لە جۆرگەلێک دەچن بەوەی زۆر نزیکن لێیانەوە، بەڵام نابەرابەرانە هاوسروشتن بۆ یەکتری و مەودای بڵاوبوونەوەیان سنووردارە.

.....۸۵.....

بەشی سێیەم

بەربەرەکانێ لەپێناوی مانەوەدا

کاریگەریی بەربەرەکانێ بەسەر هەڵبژاردنی سروشتییەوە - ئەم تێگەیشتەیە بە واتایەکی فراوان بەکارهاتووە - هێزی ئەندازەیی زۆربوون - زۆربوونی خێرای ئاژەڵ و ڕووەکی سروشتاو - سروشتی ڕکێبەرییەکانی بەردەم زۆربوون - کێبڕکێکردنی بەردەوام - کاریگەریی کەش - پاراستن لەڕێگای تاکی زۆرەوە - پەیوەندیی ئاڵۆزی نێوان هەموو ئاژەڵ و ڕووەک لەسەرتاسەری سروشتدا - بەربەرەکانێ لەپێناوی مانەوەدا، ئەوپەڕی تووندوتیژی بەخۆیەوە دەگرێت لەنێو تاک و لەنێو جۆری هەمان چەشنداا؛ زۆر جاریش بەربەرەکانێ لەنێو چەشنی نێو هەمان جینەس تووندوتیژە - لەنێو هەموو پەیوەندییەکاندا، پەیوەندیی نێوان ئۆرگانیزم بە ئۆرگانیزمەوە گرنگترینیانە.

.....۱۰۳.....

بەشی چوارەم

هەڵبژاردنی سروشتی

هەڵبژاردنی سروشتی - تواناییی بە بەراورد لەگەڵ تواناییی مرۆڤ بۆ هەڵبژاردن - کاریگەریی لەسەر تایبەتمەندیی کەم گرنگ - کاریگەریی لەسەر هەموو تەمەنێک و هەر دوو ڕایەند - هەڵبژاردنی ڕایەندی - سەبارەت بە گشتییەتی نێولەیەکچاککردن لەنێو تاکی هەمان چەشنداا - هەڵومەرجی لەبار و نالەبار بۆ هەڵبژاردنی سروشتی، بە دیاریکراوی لەپەیوەند بە نێولەیەکچاککردن، هەسرکردن، ژمارەیەک لە تاک - کارتێکردنی کاوەخۆ - قربوون بەهۆی هەڵبژاردنی سروشتییەوە - جۆراوجۆربوونی تایبەتمەندی، لە پەیوەند بە هەمەجۆریی نیشتەجێبوونی هەر ناوچەیەکی بچووک و لەپەیوەند بە سروشتاندن -

Preview sample - page 5 of 10 - Soran University Academic Digital Library

کاریگەریی هەلبژاردنی سرووشتی، لەڕێگای جۆراوجۆربوونی تایبەتمەندی و قڕبوونەوە، لەسەر نەوەکانی دایبابی هاوبەش - ڕوونکردنەوەی گرووپەکانی هەموو بوونەوەرانی ئۆرگانی.
.....۱۲۳.....

بەشی پێنجەم
یاساکانی گۆڕان

کاریگەریی هەلومەرجی دەرەکی - بەکارهێنان و بەکارنەهێنان لەپەیوەند بە هەلبژاردنی سرووشتیدا؛ ئۆرگانی فڕین و بینین - ڕاهاتن - نیوپەیوەندیی بەتەمەنبوون - قەرەبووکردنەوە و ئابووریی بەتەمەنبوون - نیوپەیوەندیی ناڕاست false - بنیاتی فرە، پاشماوەیی و نزم ڕێکخراو، بگۆڕن - بەشگەلێک کە بەشێوەیەکی نائاسایی گەشەیان کردووە، ئەوپەڕی بگۆڕن: تایبەتمەندیی چەشنی، زێتر بگۆڕە وەک لە تایبەتمەندیی جینەسی: تایبەتمەندیی زایەندیی ناسەرەکی بگۆڕن - چەشنی هەمان جینەس بە شێوەیەکی وەکیەک دەگۆڕێن - گەڕانەوە بۆ تایبەتمەندیی ونبووی لەمیژینە - پوختەی باس.
.....۱۷۵.....

بەشی شەشەم
سەختییەکانی سەر ڕێگای بیردۆز

سەختیی سەر ڕێگای بیردۆزی نەوە بە گۆڕانکارییەوە - فۆرمی گوزەری - نەبوون یان دەگمەنیی جۆری گوزەری - گوزەری لە عادەتی ژیاندا - عادەتی جۆراوجۆر لەناو هەمان چەشندا - چەشن لە پەیوەند بە عادەتدایە، کە بە پلەیەکی زۆر خۆیان جیادەکەنەوە لەوانەی هاوسرووشتیانن - ئۆرگانی ئەوپەڕی بێخەوش - ئامرازی گوزەرکردن - حالەتی سەخت - سرووشت قەلەمباز نادات Natura non facit saltum - ئۆرگانی کەمگرنگ - ئۆرگانگەلێک کە لە هیچ حالەتێکدا بێخەوش نین - بیردۆزی هەلبژاردنی سرووشتی یاسای یەکێتیی تایپ و هەلومەرجەکانی بوون لەخۆ دەگرێت.
.....۲۱۵.....

Preview sample - page 6 of 10 - Soran University Academic Digital Library

بەشی حەوتەم

غـــەریـــزە

دەکرێت غەریزە بەراورد بکرێت بە عادەت، بەڵام ڕەچەڵەکی جیاوازیان هەیە - پلەیی بوونی غەریزە - میشکەزۆ و میرووڵە - بگۆڕی غەریزە - غەریزەی ئاژەڵانی وەبارهێنراو و ڕەچەڵەکیان - غەریزەی سرووشتیی پەپوو، وشترمل و هەنگی خۆژێنی - میرووڵەی کوێلەدروستکەر - هەنگ و غەریزەی دروستکردنی شانە - سەختیی سەر ڕێگای بیردۆزی هەڵیژاردنی سرووشتیی غەریزە - بیزایەندی و میشووڵەی نەزۆک - پوختەی باس.

.....٢٥١.....

بەشی هەشتەم

دووڕەگبەتی

جیاوازی نێوان نەزۆکیی یەکەم لەیەکچاککردن و نەزۆکیی چەشنەدووڕەگان - نەزۆکی پلەی جۆراوجۆری هەیە، گشتی نییە، دەکەوێتە ژێر کاریگەریی لەیەکچاککردنی خزمینەوە، بە وەبارهێنان نامێنێت - یاسای ئاڕاستەکردنی نەزۆکیی چەشنەدووڕەگان - نەزۆکی بەخشینێکی endowment تایبەتی نییە، بەڵکو پەیوەندە incidental بە جیاوازیی تردەوە - هۆکانی نەزۆکیی یەکەم لەیەکچاککردن و چەشنەدووڕەگان - تەریبیەتی parallelism نێوان کاریگەرییەکانی هەڵومەرجی گۆڕاوی ژیان و لەیەکچاککردن - ئەوە یاسایەکی گشتی نییە، کاتێک کە جۆری بەبەر لەیەکتری چاکدەکرێن، ئەوەکانیشیان هەر دەبێت بە بەبەر بن - بەراوردی سەربەخۆیانەی چەشنەدووڕەگان و جۆرەدووڕەگان لەڕووی بەبەرییەوە - کورتەی باس.

.....٢٨٩.....

بەشی نۆیەم

دەربارەی نانەواوی تۆمارگەی زەمیناسی

دیارنەبوونی جۆری نێوەندی لە نێمڕۆدا - سرووشتی جۆری نێوەندیی قڕتێکەوتوو؛ سەبارەت بە ژمارەیان - تێپەڕبوونی زۆری کات، وەک ئەوەی کە لە تێکڕای نیشتن و داخوراندنەوە هەژمار دەکرێت - لەبارەی هەڵاری کۆکراوە بەردەنیزانییەکانمان -

Preview sample - page 7 of 10 - Soran University Academic Digital Library

سەبارەت بە پچڕپچڕی پێکهاتی زەمینناسی ـ لەبارەی دیارنەبوونی جۆری نیوەندی لە هەر پێکهاتێکی زەمینناسیدا ـ سەبارەت بە دەرکەوتنی لەپڕی کۆمەڵێک لە چەشن ـ دەربارەی دەرکەوتنی لەپڕیان لە قوواڵترین توێژی زانراوی بەردەنیهەڵگردا.
.....۳۲۳.....

بەشی دەیەم
دەربارەی بەدوایەکدا هاتنی زەمینناسیی بوونەوەرانی ئۆرگانی
دەرکەوتنی هێواش و یەکلەدوایەکی چەشنی نوێ ـ ڕەوتی جیاوازی گۆڕان ـ هەر ئەوەندەی چەشنێک لەناوچوو، ئیتر دەرناکەوێتەوە ـ گرووپێک لە چەشن، هەر وەکو تەنیا چەشنێک، هەمان ئەو پەیڕەوە گشتییانە دەگرێتەبەر لە دەرکەوتن و نەمانیاندا ـ لەبارەی قڕتێکەوتنەوە ـ سەبارەت بە گۆڕانی هاوکاتی فۆرمەکانی ژیان لە تەواوی هەموو جیهاندا ـ دەربارەی خزمایەتیی چەشنی قڕتێکەوتوو بۆ یەکتری و بۆ چەشنی زیندوو ـ دۆخی گەشەکردنی فۆرمی دێرین ـ دەرکەوتنی بەدوایەکی هەمان تایپ لە هەمان ناوچەدا ـ کورتەی بەشی نۆیەم و ئەم بەشە.
.....۳۵۵.....

بەشی یانزەهەمین
بڵاوبوونەوەی جوگرافیایی
بڵاوبوونەوەی ئێستا ناکرێت لەڕێگای جیاوازیی هەلومەرجی فیزیکییەوە ڕوون بکرێتەوە ـ گرنگی ئاستەنگ ـ خزمایەتیی بەرهەمەکانی هەمان کیشوەر ـ چەقی ئافراندن ـ ئامرازی بڵاوبوونەوە، بەهۆ گۆڕانی کەش و ئاستی زەوی و هەروەها لەڕێگای کاتییەوە ـ بڵاوبوونەوەی هاوکاتی سەردەمی سەهۆڵین لە سەرتاسەری جیهاندا.
.....۳۸۹.....

بەشی دوانزەهەمین
بڵاوبوونەوەی جوگرافیایی درێژەی باسەکە
بڵاوبوونەوەی بەرهەمی ئاوی سازگار ـ سەبارەت بە نیشتەجێبووەکانی دوورگەی

Preview sample - page 8 of 10 - Soran University Academic Digital Library

ئۆقیانووسی ـ دیارنەبوونی باتراکیان و شیردەرانی وشکانی ـ دەربارەی پەیوەندیی نیشتەجێبوونەکانی دوورگە بەوانەی لە نزیکترین پارزەمینداں ـ سەبارەت بە نیشتەجێبوون colonisation کۆچبەران لە نزیکترین سەرچاوەوە و گۆڕانکاریی دواییان ـ کۆرتەی بەشی پێشووتر و ئەم بەشە.

٤٢٥

بەشی سیانزدەهەمین

خزمایەتیی دوولایەنەی پوونەوەرانی ئۆرگانی: شێوەزانی: زیندۆلەزانی: ئۆرگانی باشماوەیی

پۆلێنکردن، گرووپی سەر بە گرووپ ـ سستمی سرووشتی ـ پەیڕەو و سەختی لە پۆلێنکردندا: ڕوونکردنەوە بەپێی بیردۆزی نەوە بە گۆڕانکارییەوە ـ پۆلێنکردنی جۆر ـ دەوری نەوە لە پۆلێنکردندا ـ تایبەتمەندیی وەکیەک و بساز adaptive ـ خزمایەتیی گشتی، ئالوز و تێشکی radiating ـ قرتێکەوتن گرووپ جیا دەکاتەوە و دیاریان دەکات ـ شێوەزانی لەنێوان ئەندامانی هەمان پۆل و لەنێوان بەشی جیاوازی هەمان تاک ـ زیندۆلەزانی: ڕوونکردنەوەی یاساکانی لەڕێگای گۆڕانەوە کە لە تەمەنێکی زووەوە دەرناکەون، بەڵکو لە تەمەنێکی هاوڕادەدا وەک بۆماوەیی دەردەکەون ـ ئۆرگانی باشماوەیی: ڕوونکردنەوەی ڕەچەڵەکیان ـ پوختەی ئەم بەشە.

٤٥٣

بەشی چواردەهەمین

بیاباچوونەوەیەکی کورت و ئاکامگیری

کۆرتەی ئەو سەختییانەی سەر ڕێگای بیردۆزی هەڵبژاردنی سرووشتی ـ بیاباچوونەوەیەکی کورتی ئەو هەلومەرجە گشتی و تایبەتییانەی لەبارن بۆ هەڵبژاردنی سرووشتی ـ هۆ ئەو باوەڕە گشتییەی نەگۆڕیی چەشن ـ تاکو چ ئاستێک دەشێت بیردۆزی هەڵبژاردنی سرووشتی دریژەی پێبدرێت ـ کاریگەریی بەکارخستنی هەڵبژاردنی سرووشتی لەسەر خوێندنەوەی میژووی سرووشتی ـ دواسەرنج.

٥٠١

Preview sample - page 9 of 10 - Soran University Academic Digital Library

لەرهەنگۆک

.....٥٣٥.....

ناوی بەشێک لەو بوونەومرە نۆرگانیبانەی لەم کتێبەدا هاتوون و جێگەی هەندێکیان لەناو پۆلینکردنی زانستیدا

.....٥٥١.....

پێرستی بابەت

.....٥٦٩.....

سوپاس و پێزانین

.....٥٨١.....

Preview sample - page 10 of 10 - Soran University Academic Digital Library